



Saneringsnytt nr 2 2008

Julenummer

Et år er snart til ende, og arbeidet med prosjektet har vært spennende og utfordrende.

Det er flott å registrere at det er stor aktivitet i geitnæringa generelt og at det synliggjøres blant annet på flotte arrangementer som det vi opplevde under Geitdagane i Rauland i september.

I oktober og november arrangerte prosjektet samlinger for TINE geitrådgivere og veterinærer rundt om i landet, i Hamar, Bergen og Tromsø. I prosjektledelsen var vi godt fornøyd med antallet deltakere og jeg tror samlingene fungerte etter hensikten – en møteplass for utveksling av erfaringer og kalibrering av innsats for å kvalitetssikre det arbeidet som gjennomføres i felt. Tilbakemeldingene fra deltakerne støtter veldig opp om dette. De ferskeste medarbeiderne fant ganske sikkert noen "faddere" å støtte seg på blant de mer erfarne deltakerne, og det vil være en nyttig ting å ta med seg videre.

Tema i dette nummeret blir som følger

- Kvalitetssikring av livdyrhandel
- Roller, ansvar og organisering
- Status, antall sanerte, reinfeksjoner
- Ny medarbeider i prosjektledelsen - Ola Nyberg, og "revitalisering" av en som har vært med før - Trond Pettersen
- Hvordan beskytte seg mot smitte
- Oppjusterte satser for rekrutteringsbidrag i 2009 og 2010

Kvalitetssikring av livdyrhandel

Prosjektledelsen har erfart at det rundt om i landet har festet seg en oppfatning av at en sanert besetning er det samme som en besetning som risikofritt kan selge livdyr. Uten å tygge for mye drøv på påstanden, så blir dette feil. Det er også mulig at prosjektledelsen må bære sin del av ansvaret for at det har blitt slik. Gjennom året har flere veterinærer henvendt seg og uttrykt sin klare skepsis til flere besetninger som har stått på lista over sanerte besetninger på prosjektets hjemmeside. Det er opplyst at i flere av disse er det en risikoadferd som ikke er forenlig med at veterinæren vil skrive noen helseattest som godtgjør at det er greit å kjøpe livdyr.

Dette er i og for seg ikke så rart. Selv om en har sanert for de 3 smittsomme sjukdommene som prosjektet har hovedfokus på, er ikke det automatisk det samme som at det gjennomføres smitteforebyggende tiltak i besetningen videre i tilstrekkelig grad. Når en gjennomfører et saneringsarbeid i prosjektregi, som for mange betyr at de må basere seg på innkjøp av dyr, vet vi at det er en risikohandling – det gjelder å holde risikoen så lav som råd. Det er både svært

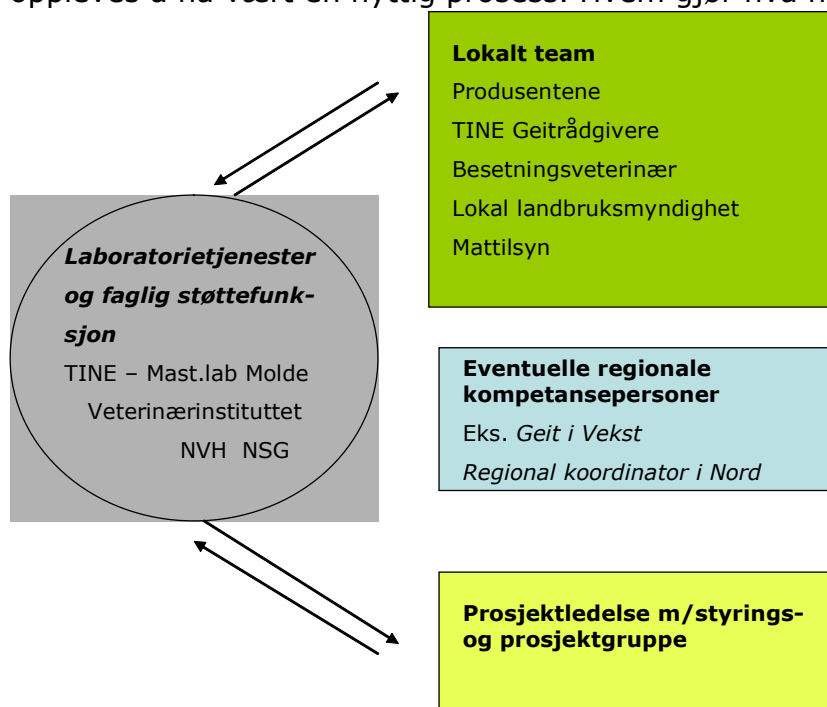
relevant hva som skjer av smitteforebyggende tiltak i hver besetning etter saneringen og hvordan den helsemessige status er også med tanke på andre sykdommer enn de 3 som prosjektet har fått i oppgave å bekjempe. Etter å ha vært i tenkeboksen en stund, valgte prosjektledelsen å fjerne lista over sanerte besetninger fra hjemmesiden. Det vil over nyttår bli lagt ut en oversikt over besetninger som har sanert – som et sted å starte med tanke på å sondere hvor en kan henvende seg med tanke på kjøp av dyr - sammen med presisering av kriterier for hvordan en bør forholde seg ved livdyrhandel.

Inntil videre kan de som trenger å gjøre avtaler om innkjøp av kje/geit kontakte besetninger de vet har sanert eller spørre hos sin TINE geitrådgiver. Kjøper må stille de nødvendige krav til dokumentasjon fra selger. Denne dokumentasjonen skal inkludere besetningsbesøk og helseattest fra selgerbesetningens prosjektveterinær. Det er også kjøper som søker Mattilsynet om dispensasjon hvis det ønskes ført dyr over fylkesgrensene.

Det er en kjensgjerning at det nå har gått lenger tid mellom hvert besøk av prosjektveterinær i besetningene når det er gått flere år etter sanering. Dette er blant annet et resultat av at det tas færre runder med blodprøver i besetningene etter at det er etablert tankmelktester som kan erstatte blodprøvene som overvåkningsmetode. Derfor er det nå satset på at alle sanerte besetninger skal ha et årlig besetningsbesøk med gjennomgang av dokumentasjon og driftsrutiner, som igjen skal være en viktig del av grunnlaget for utstedelse av helseattester ved livdyrhandel. TINE geitrådgivere er også tiltenkt en rolle med å følge opp smittebeskyttelsen på gården under sine rådgiverbesøk. Det legges også opp til et enda tettere samarbeid mellom rådgiver og veterinær, slik at disse kan bidra bedre sammen for produsenten. Tidligere har det vært solgt livdyr uten veterinærattest, men basert på egenerklæring fra selger. Dette anbefales ikke lenger som tilstrekkelig sett fra prosjektledelsens side.

Roller, ansvar og organisering

Rolleavklaringer i prosjektarbeidet har vært tema på flere møteplasser i år. Dette oppleves å ha vært en nyttig prosess. Hvem gjør hva når?



Det er det lokale teamet som er krumtappen i det løpende saneringsarbeidet. Utfordringene løses i størst mulig grad der hvor tingene skjer. Resten av personellet er å betrakte som å være i støtte – og tilretteleggingsfunksjoner. I Vest og Nord er de så heldige å ha regionale ressurspersoner til å støtte de lokale teamene og koordinere virksomhet i regionene. Henholdsvis Ola Søgnesand i Vest og nå igjen Trond Pettersen i Nord er gode å ha for å gi bidrag til de lokale teamene for å planlegge og gjennomføre stimulerende tiltak for saneringsarbeidet.

Prosjektledelsen har til oppgave å drive overordnet koordinering og tilrettelegging, som å følge opp laboratoriearbeidet, stimulere til utvikling av flere egnede diagnostiske tester, rådgi om prøvetaking, håndtere og revidere de ulike avtaler, skjemaer og regelverk som brukes i prosjektet, forestå økonomistyring og utbetalinger, samt levere de nødvendige rapporter som kreves fra et slikt prosjekt. I tillegg skal prosjektledelsen holde kontakt med de fagmiljøer som vi trenger bistand fra for gjennomføringen av arbeidet og tilby nødvendig opplæring for de ulike personellgrupper som deltar i prosjektet. Styringsgruppa skal styre de strategiske valg som gjøres i prosjektet samt holde prosjektledelsen "i øra" i forhold til dens disposisjoner.

Disse presiseringene har synes nødvendig for å forsøke å klargjøre hvordan det arbeides. I for stor grad har det vært uklare kommunikasjonslinjer i arbeidet til tider, og mange forhold som burde vært håndtert lokalt har hatt en tendens til å bli tatt direkte opp med prosjektledelsen. Dersom prosjektledelsen da "har gått i fella" og uttalt seg direkte til enkeltprodusenter uten at dette kommuniseres til det lokale teamet, er det ikke rart at noen der ute kan ha følt seg noe overkjørt. Vi forsøker å bevisstgjøre oss bedre på dette gjennom hele organisasjonen. Det er ønskelig at alle løpende spørsmål, ut over det som går på rene avtaleinngåelser og oppfølging av utbetaling av rekrutteringsbidrag og lignende, drøftes i det lokale teamet. Dersom det lokale teamet trenger avklaringer eller har behov for hjelp i faglige spørsmål, søkes dette videre via eventuell regional koordinator, eller der dette ikke finnes, direkte med prosjektledelsen.

Status, antall sanerte, reinfeksjoner

Når dette skrives, er det 213 besetninger som enten er ferdig sanert eller har påbegynt sanering. Det er påmeldt 53 nye til sanering i 2009 og 29 i 2010. Til sammen gir dette 295 påmeldte besetninger totalt i prosjektets "liv".

Målsettingen i 2005 var at 200 besetninger skulle være ferdig sanert innen utgangen av 2010, så slik sett er prosjektet godt foran målsettingen. Men når det totale mål uttrykt av TINE BA og NSG, er at hele geitepopulasjonen skal saneres, er det fremdeles et stykke vei å gå. Hva som skjer når det gjelder økonomiske virkemidler etter 2010, vet vi ikke ennå, men de som skal sanere i prosjektperioden bør kjenne sin besøkelsestid nå og melde seg på. Lista for 2010 bør fulltegnes ganske raskt. Signaler fra felten går også på at mange er "på vei inn" – og det er bra.

Internt i Mattilsynet er det laget en rapport, som ble levert ledelsen i sommer, hvor det foreslås at CAE sidestilles med for eksempel Paratuberkulose og Mædi når det gjelder listeføring. Dersom dette forslaget blir vedtatt etter at det har vært på en ekstern høring, vil det kunne få betydelige konsekvenser for de besetninger som ikke har sanert og kvittet seg med CAE. De senere år har vi

lært at det ikke lenger automatisk følger økonomisk hjelp sammen med pålegging av restriksjoner grunnet smittsom dyresjukdom, snarere tvert i mot.

I 2008 har det ikke vært registrert noen tilfeller av paratuberkulose i sanerte geitebesetninger, så vi står igjen med det ene tilfellet som ble påvist i 2007.

Det har vært et tilfelle med nytubrudd av CAE etter sanering, og tilfellet er kartlagt og smitte skyldes "huller" i smittebeskyttelsen.

Det har vært oppdaget noen tilfeller av byllesjuka i sanerte besetninger, og da særlig i Telemark og Nord-Troms. I begge områdene er det analysert tusenvis av prøver i kartleggingen. Det er avdekket at smittestoffet har vært til stede i flere år enten i besetninger hvor det nå er påvist sykdom eller i kontaktbesetninger til disse. Det har i kjølvannet av disse sakene blitt økt fokus på overvåking av byllesjuka i prosjektet, slik at smitte skal kunne oppdages på et tidligere stadium enn tilfellet har vært. Det gjenstår fremdeles en del arbeid før sakene kan presenteres mer fylldig. Totalt er det påvist klinisk sykdom i 4 besetninger i Telemark og 2 i Nord-Troms i 2007 og 2008. Ut over disse påvisningene er det andre besetninger i disse områdene som har dyr som har testet positivt på blodprøver. Slike dyr er anbefalt slaktet snarest mulig etter påvisning

Ny medarbeider i prosjektledelsen - Ola Nyberg som erstatter for Nils Leine, og "revitalisering" av en som har vært med før – Trond Pettersen

Nils Leine har avsluttet sitt engasjement for prosjektet og veterinær Ola Nyberg er tilsatt i 40 % stilling i prosjektledelsen fra medio september i år og ut 2010. Nils er tidligere takket av i saneringsnytt i forbindelse med at han gav fra seg stafettpinnen som prosjektleder, men skal også ha stor takk for de verdifulle bidrag han har gitt til prosjektet i år. Ola har mange års fartstid fra Veterinærinstituttet hvor han bl.a. var prosjektleder for saneringsprosjektet for BVD på storfe. Han har videre hatt hånd om oppfølging av mange kontrollprogrammer på ulike dyrearter. Ola skal blant annet arbeide med å vurdere konsekvenser av de resultatene vi får på prøver, med tanke på behovet for ytterligere prøvetaking. Han skal også naturlig være med å se på videreutvikling av prøvetakingsregimer og kontrollprogrammer i tråd med den utvikling som skjer innen laboratorietester. Ola er et kjærkomment tilskudd til prosjektledelsen. Ola kan kontaktes på e-mail: ola.nyberg@tine.no eller mobiltelefon 95125759. Velkommen Ola!

Veterinær Trond Pettersen hadde en pause fra prosjektarbeidet, mens han hadde lederjobb i Mattilsynet. Han er nå tilbake i 10 % stilling som regional koordinater for prosjektet i Nord-Norge. Trond kan kontaktes på e-mail; trond.pettersen@mattilsynet.no eller mobiltelefon 48004208, dersom de lokale team i nord ønsker assistanse.

Velkommen tilbake Trond!

- Generelt om smittevern

Geitene i en geitebesetning, som er infisert med en eller flere kroniske infeksjonssjukdommer, har det ikke godt, gir lav produksjon og får som oftest et kortvarig liv. Kroniske infeksjonssjukdommer fører til et velferdsproblem for dyra, og mer arbeid kombinert med lavere inntekt for bonden. Smittesanering i en smittet besetning vil dermed gi bedre velferd for dyra og et bedre utkomme for eieren.

Men etter at saneringa er fullført, kommer tida da gevinsten av sanering skal høstes. Og den gevinsten skal helst kunne høstes i lang tid. Det oppnår vi bare ved å beskytte besetningen på en slik måte at ny smitte ikke kommer inn.

- Hvordan kommer ny smitte inn i besetningen?

De sjukdommene vi har hovedfokus på i Friskere Geiter smitter på noe forskjellig måte. Cae-smitte overføres i hovedsak fra mor til avkom gjennom råmelk/melk, men smitte mellom voksne individer skjer også i stor grad via spytt og dråper fra hoste. Byllesjuka smitter først og fremst fra byller det har gått hull på til dyr med rifter og sår i huden eller munnen. Men dyr uten synlige byller kan også være smittebærere idet de kan hoste opp materiale fra innvendige byller.

Paratuberkulosesmitte overføres hovedsakelig via avføring som tas opp gjennom munnen, og lettest hos svært unge kje.

Vi ser altså at de reelle smitteveiene er noe forskjellige, og dette er nyttig kunnskap. Men når det kommer til hvordan ny smitte kommer inn i besetningen, kan vi gjøre en annen inndeling som er felles for de fleste infeksjonssjukdommer. Det er tre hovedveier for å få inn ny smitte i besetningen.

1. Kjøp av livdyr.
2. Fellesbeiter.
3. Smitte via personer eller gjenstander/instrumenter de har med seg.

Kjøp av livdyr utgjør den største risikoen. Det er derfor av avgjørende betydning at **kjøperen** er seg dette bevisst og stiller strenge krav til dokumentasjon på at de aktuelle dyra virkelig er friske. Kontakt med egen besetningsveterinær er viktig for å kunne vurdere kvaliteten på attester og annen dokumentasjon.

Smitte via fellesbeiter og via persontrafikk kan kanskje ha omtrent like stor betydning. Fellesbeiter er veldig forskjellige. Store arealer med lav dyretetthet gir relativt liten risiko for smitteoverføring. Men spesielle samlingssteder eller foringsplasser kan gi økt risiko. Sambeite med ikke sanerte besetninger kan gi stor risiko.

Det er i prosjekt Friskere Geiter gitt anvisning på hvordan man skal beskytte seg mot smitte via besøkende personer. Det ligger i kontrakten at det etter saneringen skal være laget ei smittesluse som besøkende må gjennom før de kan gå inn i fjøset. Slusa skal ikke beskrives her, men prinsippet er at personer som er på besøk, skal legge igjen egne sko og i slusa påføre seg overtrekksklær og sko som hører besetningen til. Det er viktig at denne slusa blir laget riktig og så enkel at den blir brukt.

- Dyreeieren er smittevernsjefen i sitt fjøs

Eieren av dyra er den som må ta ansvaret for alt smittevernarbeid i besetningen. Hun/han må se til at alle – også naboer, yrkesbrødre- og søstre, dyrleger, svigermor og barnebarn – virkelig bruker slusa og ifører seg overtrekksstøy. Samtidig må hun/han, sammen med rådgiverne være restriktive med innkjøp og flytting av dyr som innebærer kontakt med andre besetninger.

Oppjusterte satser for rekrutteringsbidrag i 2009 og 2010

På møte i styringsgruppa 11. november ble følgende nye satser for rekrutteringsbidrag vedtatt

Gjeldende fra 1.1.2009

Kr. 2300,- per voksen geit, Kr. 2500,- per voksen geit i områder der det vaksineres mot paratuberkulose eller det er påvist paratuberkulose.

Gjeldende fra 1.1.2010

Ytterligere heving av kr. 100,- på begge satsene

Gran desember 2008

**Med ønske om en riktig God Jul og et godt og fredfylt nytt år til dere alle!
Takk for samarbeidet i 2008.**



Dag Lindheim
Prosjektleder

Adresse:
Friskere Geiter
TINE Rådgiving
Postboks 58
1431 Ås

Tlf. 91 54 78 10

Epost: friskere.geiter@tine.no

Hjemmeside: <http://geithelse.tine.no>